

Maa- ja metsätalousvaliokunta

MmV@eduskunta.fi

Viite: Kuuleminen maa- ja metsätalousvaliokunnassa 13.4.2021

Asia: Kansalaisaloite valkoposkihanhiin metsästyksen sallimisesta

Varsinais-Suomen ELY-keskus keskittyy asiantuntijalausunnossaan valkoposkihanhea koskevan luonnonsuojelulainsäädännön nykytilanteen esittelemiseen.

Valkoposkihanhi on tällä hetkellä Suomessa luonnonsuojelulailla rauhoitettu lintulaji (LSL 37 §, 38 §), joten lajin runsaudesta huolimatta sitä koskee luonnonsuojelulain rauhoitusmääräykset (LSL 39 §, 49 §). Luonnonsuojelulaki kieltää rauhoitettujen eläinten tappamisen ja vahingoittamisen, häluunoton, hallussapidon ja siirtämisen, pesien ja munien vahingoittamisen, eläinten tahallisen häiritsemisen erityisesti eläinten lisääntymisaikana, muuton aikaisilla tärkeillä levähtämisalueilla tai muuten lajien elämänsäkierron kannalta tärkeillä alueilla sekä lajeilla tai niiden osilla/johdannaisilla käytävän kaupan ja vaihdannan.

Rauhoitettujen lintujen rauhoitussäännöksistä poikkeamista koskevat poikkeusluvut on koko Suomen osalta (pl. Ahvenanmaa) keskitetty Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (jatkossa ELY-keskus) ratkaistavaksi vuodesta 2015 alkaen (Valtioneuvoston asetus elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista 1392/2014). Tämän vuoksi kaikki valkoposkihanhea koskevat poikkeuslupa-asiat käsitellään Varsinais-Suomen ELY-keskuksessa.

Poikkeuksen myöntämisen edellytykset

Luonnonsuojelulain mukaan ELY-keskus voi yksittäistapauksissa myöntää poikkeuksen lintulajeja koskevista rauhoitusmääräyksistä, kun lintudirektiivin artiklassa 9 määritellyt poikkeamisedellytykset täyttyvät. Lupa voidaan myöntää, jos muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole, jollakin seuraavista perusteista:

- kansanterveyden ja yleisen turvallisuuden turvaamiseksi,
- lentoturvallisuuden turvaamiseksi,
- viljelmille, kotieläimille, metsille, kalavesille ja vesistöille koituvan vakavan vahingon estämiseksi,
- kasviston ja eläimistön suojelemiseksi
- tutkimus- ja opetustarkoituksessa
- tiukasti valvotuissa oloissa ja valikoivasti tiettyjen lintujen pienien määrien pyydystämiseksi, hallussa pitämiseksi tai muuten asialliseen hyötykäyttöön.

Kansalaisaloite valkoposkihanhiin metsästyksen sallimisesta (KAA 3/2020) mainitsee Bernin sopimuksen (Yleissopimus Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristön suojelusta) mukaisina poikkeamisperusteina muulle omaisuudelle koituvan vakavan vahingon sekä erityisen tärkeän yleisen edun mukaisen syyn. Lintudirektiivi ei kuitenkaan tunnista tällaisia poikkeamisen perusteita.

Lintudirektiivin artiklassa 9 määriteltyjen poikkeuslupan edellytysten täyttymisen lisäksi lupaa käsiteltäessä on arvioitava, *aiheutuuko haetuista toimenpiteistä muita luonnonsuojelulain kieltämiä vaikutuksia*. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että karkotustoimien vaikutuksia arvioitaessa on otettava huomioon niiden vaikutukset myös muuhun linnustoon. Luonnonsuojelulain 39 §:n mukaan rauhoitettujen eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden tahallinen häiritseminen erityisesti eläinten lisääntymisaikana, tärkeillä muuton aikaisilla levähdysalueilla tai muutoin niiden elämänsyklin kannalta tärkeillä paikoilla on kielletty. Lintudirektiivin 13 artiklan mukaan lintudirektiivin nojalla toteutetut toimenpiteet (kuten 9 artiklan nojalla myönnetty poikkeukset) eivät saa johtaa artiklassa 1 tarkoitettujen lintulajien nykyisen suojelutilanteen heikkenemiseen. Luonnonsuojelulain 5 §:n mukaan luonnonsuojelussa on tähdättävä luonnonvaraisten eliölajien suotuisan suojelutason saavuttamiseen ja säilyttämiseen.

Korkein hallinto-oikeus on ratkaisussaan KHO: 2015:124 todennut, että luonnonsuojelulain 39 §:n 1 momentin 3 kohtaa koskeva luontodirektiiviä koskeva ohjeistus ja oikeuskäytäntö voidaan ottaa huomioon myös lintudirektiivin asianomaisen kohdan tulkinnassa. Edellä mainitun KHO:n päätöksen mukaan toimintaa on pidettävä luonnonsuojelulain tarkoittamana tahallisena häirintänä, jos toiminnasta voi aiheutua häiriötä, jolla on luonnonsuojelulain 39 §:n 1 momentin 3 kohdan vastaisia vaikutuksia, vaikka toiminnan varsinainen tavoiteltu tulos ei olisi häirintä. Em. oikeustapauksen valossa valkoposkikihanhien häirinnästä ja ampumisesta aiheutuva häiriö muiden lajien pesintään ja muuttolevähtämiseen on otettava huomioon ja arvioitava luonnonsuojelulain kieltämänä tahallisena häirintänä, vaikka toimenpiteiden varsinaisena tavoitteena ei olisi häiritä muita lajeja kuin valkoposkikihanhia. Lisäksi perustetut luonnonsuojelualueet tai Natura 2000 -alueet hakemusalueella tai niiden välittömässä läheisyydessä saattavat vaikuttaa poikkeuslupan myöntämisen edellytyksiin ja lupaehtoihin. Lintudirektiivin artiklan 9 kohdassa 2. on lisäksi mainittu muotovaatimukset, jotka poikkeuslupapäätöksen tulee täyttää.

Lupia valkoposkikihanhien ampumiseen voidaan myöntää ainoastaan edellä esitettyjen lintudirektiivin poikkeamisedellytysten täytyessä. Luonnonsuojelulaki ei siis mahdollista poikkeusten myöntämistä metsästystä varten vaan luonnonsuojelulain mukaisilla poikkeusluvilla voidaan sallia ainoastaan poikkeaminen direktiivin mukaisissa tapauksissa.

Valkoposkikihanhien aiheuttamien viljelyvahinkojen torjumiseen haetut poikkeukset

Lupia valkoposkikihanhien ampumiseen on haettu pääasiassa vakavien viljelyvahinkojen tai kotieläimille aiheutuvien vahinkojen estämiseen. Syksyllä 2020 poikkeuksia valkoposkikihanhien rauhoitusmääräyksistä poikkeamiseen viljelyvahinkojen estämiseksi haettiin aikaisempiin vuosiin verrattuna monikymmenkertainen määrä. Vuoden 2020 aikana ko. lupa käsiteltiin 391 tilalle ja 388 tilalle myönnettiin lupa valkoposkikihanhien ampumiseen. Vuonna 2020 annetut poikkeamispäätökset ovat kaksivuotisia, eli ne ovat voimassa myös kevät- ja syysmuuttokausina vuonna 2021. Myönnettyillä luvilla saa ampua valkoposkikihanhia syysmuuttokaudella. Syysmuuttokaudella 2020 sallittiin yhteensä 10 705 valkoposkikihanhien ampuminen. Myönnettyillä luvilla tarkoituksena ei ole toteuttaa karkotusta ainoastaan valkoposkikihanhia ampumalla vaan yksilöiden pelotteeksi ampumisen tarkoituksena on tehostaa valkoposkikihanhea vahingoittamattomien karkotusmenetelmien tehokkuutta.

Tällä hetkellä (tilanne 12.4.2021) vireillä on poikkeuslupahakemukset 195 tilalle valkoposkikihanhien karkottamiseksi. Lisäksi vireillä on muutamia poikkeuslupia valkoposkikihanhien karkottamiseen golfkenttä- ja puistoympäristöistä.

Valkoposkikihanhien karkottamiseen haetut poikkeusluvut kattavat laajalti aluetta, jolla arktiset valkoposkikihanhikannat Suomen ylittävällä muutollaan levähtävät (ks. taulukko 1, karttaesitykset liitteestä 1). Edellä esitetyn vuoksi valkoposkikihanhea koskevien poikkeuslupien käsittelyssä on pidettävä huolta siitä, että karkotustoiminnalla ei saa häiritä pelloilla ja niiden läheisyydessä pesivien lajien pesintää. Lisäksi on varmistettava, että valkoposkikihanhelle ja muulle pelloilla levähtävälle lajistolle säilyy jatkossakin levähtämiseen soveltuvia alueita ja että luvitettavat ampumiskiintiöt ovat sellaisia, etteivät ne vaaranna valkoposkikihanhikannan suotuisan suojelutason säilyttämistä.

ALUE	Luvitettujen peltojen pinta-ala (ha)	Luvitetun peltoalan osuus koko peltoalasta
Pohjois-Karjala (Kitee, Liperi, Polvijärvi, Rääkkylä, Tohmajärvi)	20 598	46 %
Parikkala ja Rautjärvi	5 977	47 %
Etelä-Suomi (Iitti, Lapinjärvi, Myrskylä, Orimattila)	4 536	8 %

Taulukko 1 12.4.2021 mennessä luvitetun peltoalan määrä arktisten valkoposkihanhiin keskeisellä muuttoreitillä

Annettuihin poikkeuslupapäätöksiin määritetyillä lupaehdoilla (kovaäänisten pelotteiden rajoittaminen keväällä, alue- ja aikarajoitukset) on varmistettu, että muiden lintujen pesimärauha ja levähdysmahdollisuudet turvataan luonnonsuojelulain mukaisesti. Karkotustoimenpiteiden ulkopuolelle on jätetty linnustoarvojen vuoksi Natura 2000- verkostoon kuuluvilla alueilla (SPA-alueet) ja niiden välittömässä läheisyydessä sijaitsevat pellot (peltolohkot, jotka sijaitsevat kokonaan tai osittain 150 metrin etäisyydellä tai tätä lähempänä Natura-alueita). Lisäksi karkotustoimenpiteitä on rajoitettu pelto-alueilla, jotka on tunnistettu kansallisesti merkittäviksi lintualueiksi (FINIBA-alueet) tai maakunnallisesti merkittäviksi lintualueiksi (MAALI-alueet). FINIBA- ja MAALI-alueiden osalta karkotustoimenpiteiden ulkopuolelle ei pääsääntöisesti ole velvoitettu jättämään koko em. aluetta, vaan osa siitä. Karkotustoimenpiteiden ulkopuolelle jätettävistä alueista ja levähdysalueiden riittävydestä on keskusteltu päätösten valmistelun yhteydessä alueellisten ELY-keskusten kanssa.

Jotta karkotustoimenpiteiden ulkopuolelle jätettävät peltoalueet toimisivat valkoposkihanhiin (ja muiden lintulajien) levähdysalueina, on karkotuksesta vapaat peltoalueet olleet tarkoituksenmukaista osoittaa niille alueille, joiden tiedetään soveltuvan levähtämiseen. Toimenpiteitä rajattaessa ei ole ollut luonnontieteellisiä perusteita arvioida, että hanhille ja muulle lajistolle säilyisi sopivia ruokailu- ja levähdysalueita näiden lajeille tärkeiksi esitettyjen alueiden (MAALI ja FINIBA) ulkopuolelta.

Tarkemmin vuoden 2020 valkoposkihanhiin aiheuttamien viljelyvahinkojen estämiseksi haettujen poikkeusten käsittelyä on kuvattu tämän asiantuntijalausannon liitteenä 2 toimitetussa raportissa.

Valkoposkihanhiin hyödyntäminen ravintona

Annetuissa poikkeamispäätöksissä ei ole sallittu ammuttujen valkoposkihanhiin syömistä vaan valkoposkihanhia on joko jätetty pelloille tai hävitetty hautaamalla/polttamalla. Luonnonsuojelulaki kieltää rauhoitettujen eläinten ja niiden osien hallussapidon, mikä estää ammuttujen rauhoitettujen lintujen ottamisen haltuun syömistä varten ilman poikkeuslupaa. Luonnonsuojelulain nojalla valkoposkihanhiin ampumiseen myönnettyjen poikkeusten tavoitteena on viljelyvahinkojen estäminen. Vahinkojen estäminen ei edellytä valkoposkihanhiin syömistä eikä lintujen hallussapitoon syömistä varten ole mahdollista myöntää poikkeuslupaa, kun tavoitteena on direktiivin mukaisesti satovahinkojen estäminen.

Suomessa lintudirektiivin velvoitteet on toimeenpanttu luonnonsuojelulailla ja metsästyslailla. Metsästys ja siihen kytkeytyvä saaliin hyötykäyttö on rajattu metsästyslailla säänneltäviin lajeihin (metsästyslaki 1 § ja 2 §) kun taas luonnonsuojelulain soveltamisalaan kuuluvien lajien osalta kuolleiden eläinten haltuunotto ja hyödyntäminen on kielletty. Yhtenä mahdollisena perusteena poikkeuslupan myöntämiselle on tiukasti valvotuissa oloissa tapahtuva ja valikoivasti tiettyjen lintujen pienien määrien hallussa pitäminen tai muuten asiallinen hyötykäyttö. Poikkeusperusteiden soveltaminen rauhoitettujen lajien hyödyntämiseen vastaavalla tavalla kuin riistalajien hyödyntäminen tapahtuu, on vastoin lähtökohtaa, jonka mukaan riistana hyödynnettävät lajit on erikseen tunnistettu direktiivin lajiliitteissä ja siten tunnistettu sekä jaettu myös kansallisessa lainsäädännössä.

Rauhoitettujen lajien haltuunotto syömistarkoituksessa on vastoin luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettujen lajien suojeluvelvoitteita eikä poikkeusluvalla voi muodostaa yleistä toimintatapaa laajentamaan riistana hyödynnettävien lajien listaa. Asian arvioinnissa on myös punnittava, mitä menettely tarkoittaisi muihin rauhoitettuihin lintuihin liittyvien poikkeuslupien ja niihin kytkeytyvien mahdollisten haltuunotto- ja hyödynnettävien lajien kannalta. Syömismahdollisuuden kytkeminen satovahinkojen estämiseen myös hämärtää ampumisen tosiasiallisen tarkoituksen ja siten myös ammuttavien lintujen määrään liittyviä tavoitteita.

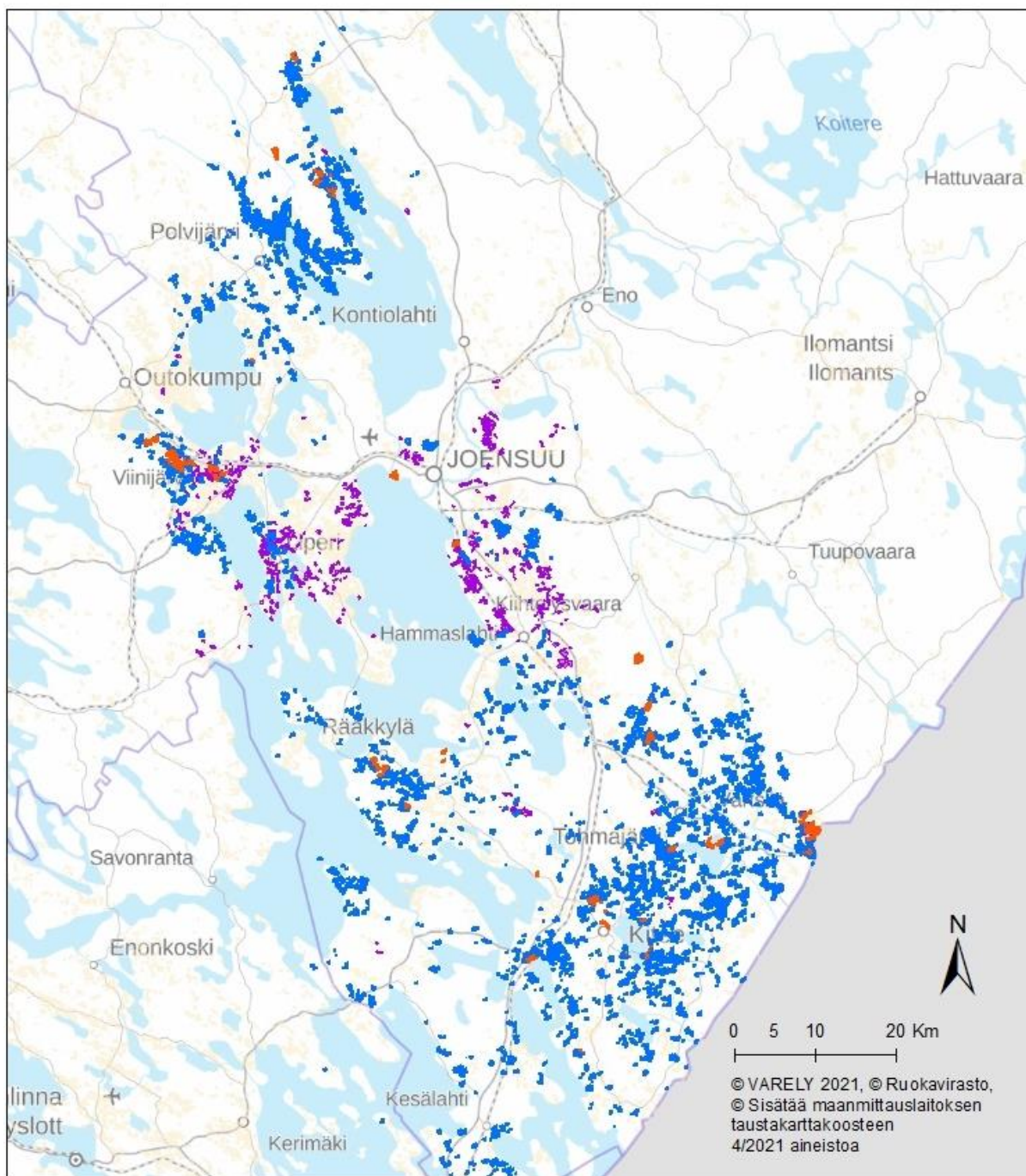
Viime vuoden luvissa on edellytetty, että kuolleita hanhia jätetään peltoon. Peltoon jätettyjen ammuttujen valkoposkihanhiin karkotusvaikutuksesta on toistaiseksi vähän kokemuksiin perustuvaa tietoa, mutta osa ampumista toteuttaneista viljelijöistä on raportoinut, että peltoon jätetyt valkoposkihanhet houkuttelevat pelloille merikotkia ja muita petolintuja, mikä karkottaa valkoposkihanhia tehokkaasti. Myös Pohjois-Karjalan ELY-keskus toteaa tuoreessa ELY-keskukselle osoitetussa lausunnossaan (17.2.2021), että luonnollinen pelote eli isot petolinnut karkottavat valkoposkihanhia tehokkaimmin.

Salli Uljas
ylitarkastaja
puh 0295 023 082, salli.uljas@ely-keskus.fi

Liite 1 Haettujen poikkeusten sijoittuminen ja laajuus arktisten valkoposkihanhiin muuttoreitillä
Liite 2 Valkoposkihanhipoikkeukset vuonna 2020, *Louhisalmi ja Uljas* 26.1.2021

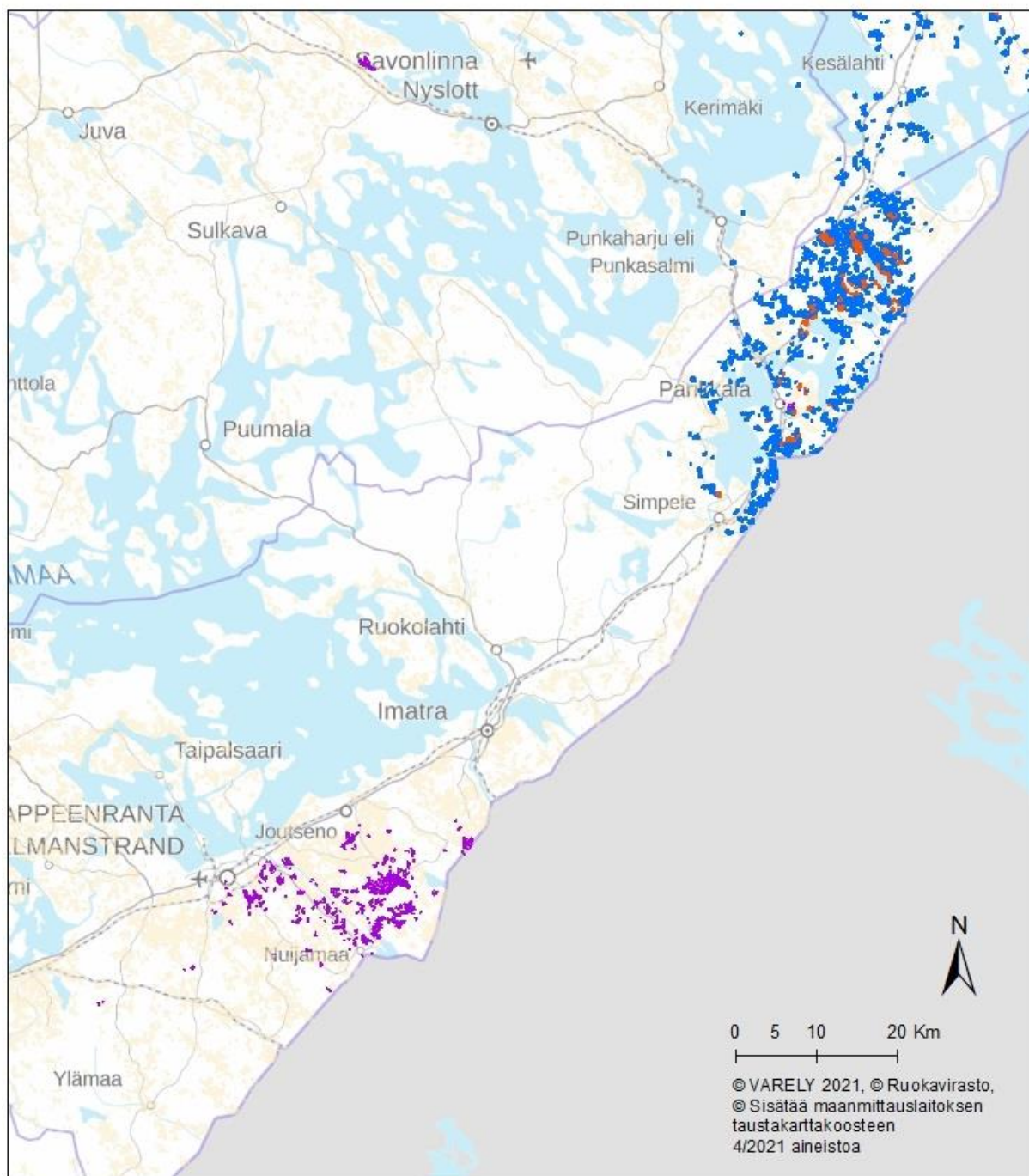
LIITE 1

Haettujen poikkeusten sijoittuminen ja laajuus arktisten valkoposkikhanhien muuttoreitillä (tilanne 12.4.2021)

Koordinaatisto: ETRS TM35FIN
Varsinais-Suomen ELY-keskus

Kartan tausta-aineistot ohjeellisia

- Karkotus sallittu pois lukien lupaehtojen 6. ja 7. mukaiset pellot
- Karkotus kielletty keväällä ja syksyllä kokonaan
- Karkotus kielletty keväällä kokonaan

- Hakemusalueet
- Muut pellot

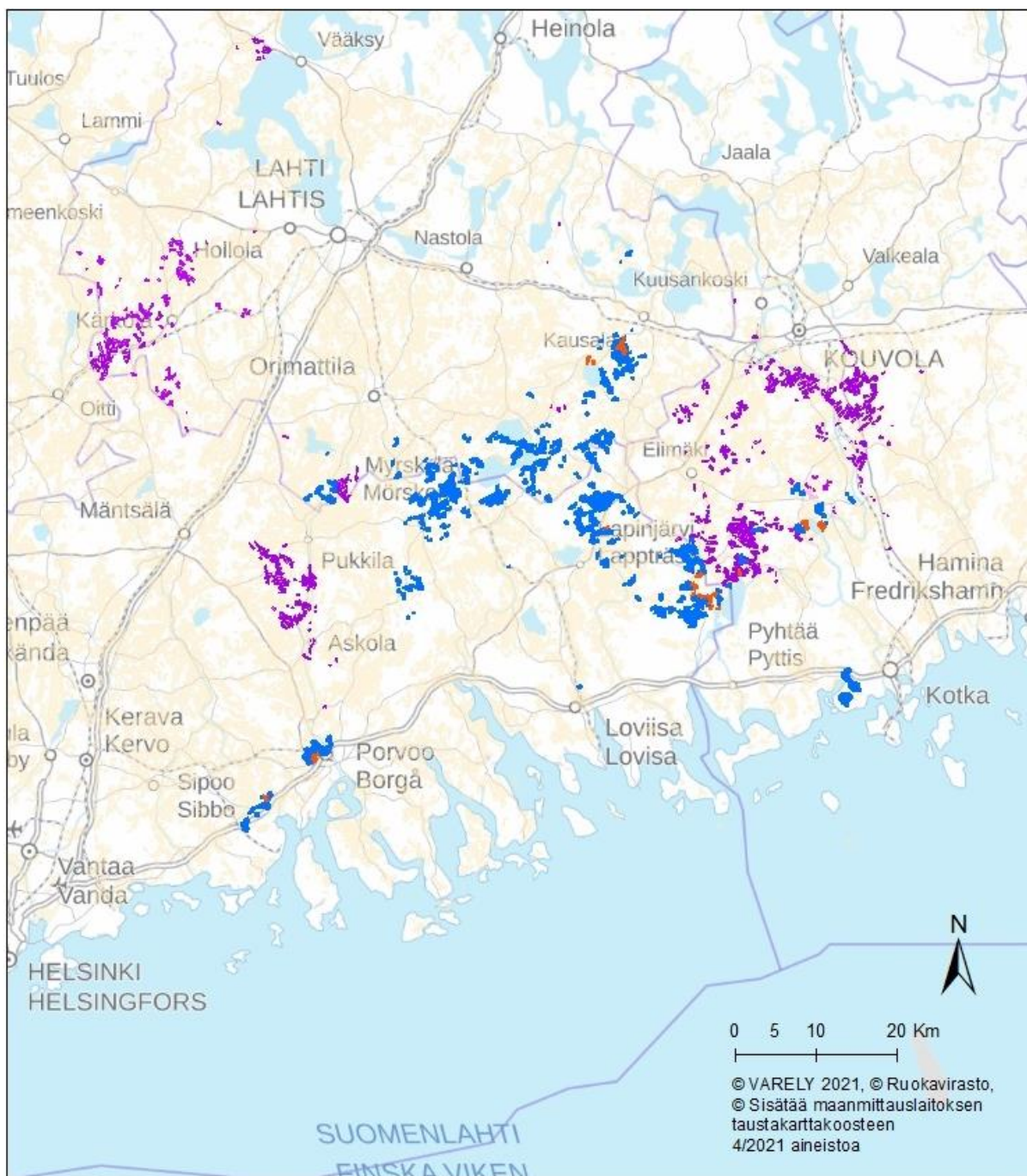
Koordinaatisto: ETRS TM35FIN
Varsinais-Suomen ELY-keskus

Kartan tausta-aineistot ohjeellisia

Lupaehtot 6. ja 7.:

6. Valkoposkikihanhia ei saa karkottaa ampumalla tai muilla menetelmillä pelloilta, joilla niiden laidunnus ja lepääminen eivät aiheuta vakavaa vahinkoa. Tällaisia pelloja ovat jo puidut viljapellot. Valkoposkikihanhia saa kuitenkin karkottaa sellaisilta puiduilta viljapelloilta, joilla puinnin jälkeen kasvava kasvusto on tarkoitus korjata seuraavana vuonna (esim. kerääjäkasvi tai uudistettu nurmi).

7. Valkoposkikihanhia ei saa karkottaa/ampua luonnonhoitopelloilta, monimuotoisuuspelloilta, tilapäisesti tai pysyvästi viljelemättömillä aloilla, suojakaistoilta eikä kesantopelloilta, joilta ei ole tarkoitus korjata satoa talteen tai joita ei käytetä laitumina.

Karkotus sallittu pois lukien lupaehdojen 6. ja 7. mukaiset pellot	Hakemusalueet
Karkotus kielletty keväällä ja syksyllä kokonaan	Muut pellot
Karkotus kielletty keväällä kokonaan	

Koordinaatisto: ETRS TM35FIN
Varsinais-Suomen ELY-keskus

Kartan tausta-aineistot ohjeellisia

Lupaehdot 6. ja 7.:

6. Valkoposkikhanhia ei saa karkottaa ampumalla tai muilla menetelmillä pelloilta, joilla niiden laidunnus ja lepääminen eivät aiheuta vakavaa vahinkoa. Tällaisia pelloja ovat jo puidut viljapellot. Valkoposkikhanhia saa kuitenkin karkottaa sellaisilta puiduilta viljapelloilta, joilla puinnin jälkeen kasvava kasvusto on tarkoitus korjata seuraavana vuonna (esim. kerääjäkasvi tai uudistettu nurmi).

7. Valkoposkikhanhia ei saa karkottaa/ampua luonnonhoitopelloilta, monimuotoisuuspelloilta, tilapäisesti tai pysyvästi viljelemättö-miltä aloilta, suojakaistoilta eikä kesantopelloilta, joilta ei ole tarkoitus korjata satoa talteen tai joita ei käytetä laitumina.